

SPRÁVA O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V ROKU 2014

Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky

OCHRANA, TVORBA A MANAŽMENT KRAJINY

VIDIECKA A MESTSKÁ KRAJINA

Krajina je komplexný systém priestoru, polohy, georeliéfu a ostatných navzájom funkčne prepojených hmotných prirodzených a človekom pretvorených aj vytvorených prvkov, najmä geologického podkladu a pôdotvorného substrátu, vodstva, pôdy, rastlinstva a živočíšstva, umelých objektov a prvkov využitia územia, ako aj ich väzieb vyplývajúcich zo sociálno-ekonomických javov v krajine. **Krajina** je životným prostredím človeka a ostatných živých organizmov. (§139a ods. 3 zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov)

Prírodné podmienky predurčujú SR k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. Z 2 890 sídel je 2 752 dedín (95,2 %), a 138 miest (4,8 %). Z celkovej rozlohy SR podľa jednotlivých typov regiónov najväčší podiel 59,0 % je prevažne vidieckych, 36,8 % podiel majú prechodné regióny a najnižší podiel 4,2 % predstavujú prevažne mestské regióny. V oblasti starostlivosti o regióny je dôležitá a nenahraditeľná spolupráca a spolupráca obyvateľstva a odborníkov, ktorá smeruje k zachovaniu kultúrnej kontinuity, tradícií a charakteristického vzhladu vidieckych sídel a krajiny.

STAROSTLIVOSŤ O VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Program obnovy dediny (POD) počas svojej 17-ročnej implementácie preukázal, že je jedným z vyhľadávaných a úspešných nástrojov rozvoja vidieka. V Európe je aplikovaný štátmi a regiónmi združenými v Európskom pracovnom spoločen-

stve pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) už viac ako 24 rokov. SR je členom spoločenstva prostredníctvom rezortu životného prostredia od roku 1997 a od roku 1998 sa realizuje Program obnovy dediny aj v SR.

POD je postavený na procese osvetvy a propagácie jeho cieľov, poradenstva v oblasti obnovy hmotného, prírodného a duchovného prostredia vo väzbe na programovacie a plánovacie procesy a monitoringu záujmu obcí, ako aj propagácii pozitívnych príkladov realizácie so zámerom ich ďalšieho šírenia prostredníctvom Školy obnovy dediny. SAŽP zabezpečuje uvedené činnosti v zmysle uznesenia vlády SR č. 222/1997 a to prostredníctvom poradenstva, konzultácií a priameho manažmentu implementácie POD.

Od roku 2014 je Program obnovy dediny implementovaný prostredníctvom dvoch dotačných programov, v každom po dve činnosti:

Program obnovy dediny – Zlepšovanie kvality životného prostredia na vidieku:

- Ochrana životného prostredia, environmentálna infraštruktúra
- Zlepšovanie environmentálneho povedomia a zvyšovanie informovanosti o hodnote vidieckej krajiny a jej propagácia

Program obnovy dediny – Zelená dedina:

- Ochrana a tvorba krajiny, realizácia zelenej infraštruktúry na vidieku
- Obnova a tvorba zelených verejných priestranstiev, oddychových a vzdelávacích zón

V roku 2014 podpora POD dosiahla celkovú výšku **596 449,08 eur**.

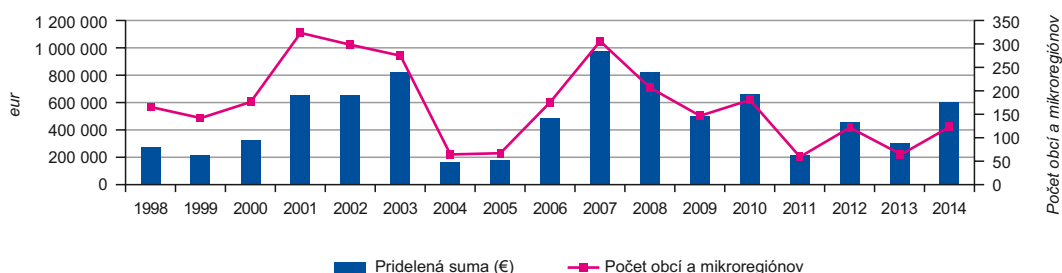
Tabuľka 056 I Celkový prehľad pridelených dotácií v rámci POD v roku 2014 (eur)

Spracovanie štúdií a projektovej dokumentácie			Drobné realizácie a vzdelávacie a osvetové aktivity			Odstránenie nelegálnych skládok odpadu			Tvorba krajiny – výsadba zelene			Spolu		
počet obcí a MR	pridelená suma	priemerná dotácia	počet obcí a MR	pridelená suma	priemerná dotácia	počet obcí	pridelená suma	priemerná dotácia	počet obcí	pridelená suma	priemerná dotácia	počet obcí a MR	pridelená suma	priemerná dotácia
5	23 639	4 728	57	276 361	4 848	18	86 153,10	4 786	45	210 295,98	4 673	125	596 449,08	4 772

Zdroj: SAŽP

MR - mikroregionálne združenia obcí

Graf 056 | Vývoj pridelených dotácií POD

Zdroj: SAŽP

Celková priemerná dotácia na 1 žiadateľa bola 4 772 eur, pridelené dotácie dosiahli v roku 2014 hodnotu 18,3 %.

Od roku 1990 s dvojročnou pravidelnosťou vyhlasuje ARGE súťaž o **Európsku cenu obnovy dediny**. Národnou formou tohto podujatia je súťaž **Dedina roka**, ktorú SR organizuje od roku 2001. Vyhlasovateľmi národnej súťaže sú MŽP SR, SAŽP, Spolok pre obnovu dediny (SPOD) a Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS).

SR ako člen medzinárodného pracovného spoločenstva ARGE v roku 2002 prvýkrát vyslala svojho reprezentanta – víťaza súťaže Dedina roka 2001 do európskej súťaže – obec Soblahov, okres Trenčín. Následne reprezentovali SR nasledovní víťazi súťaže Dedina roka: Hrušov, okres Veľký Krtíš – Dedina roka 2003, Vlachovo, okres Rožňava – Dedina roka 2005, Liptovská Teplička, okres Poprad – Dedina roka 2007, Dobrá Niva, okres Zvolen – Dedina roka 2009, Oravská Lesná, okres Námestovo – Dedina roka 2011 a Malé Dvorníky, okres Dunajská Streda – Dedina roka 2013.

Obec Malé Dvorníky úspešne reprezentovala SR v 13. ročníku súťaže o Európsku cenu obnovy dediny a zaznamenala výrazný úspech, kedy sa ocitla medzi siedmimi kandidátmi na víťazstvo. Nakoniec však zvíťazila obec **Tihany z Maďarska**.

Podrobnejšie informácie o Programe obnovy dediny a súťaži Dedina roka sú dostupné na www.obnovadediny.sk.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Pre SR ako člena EÚ platia ciele **7. environmentálneho akčného programu Dobrý život v rámci možností našej planéty**. Jedným z jeho cieľov je posilnenie trvalo udržateľného rozvoja miest s dôrazom na zdravie obyvateľov a bezpečné a stabilné prírodné životné prostredie.

Významným nástrojom na podporu dosiahnutia tohto rozvoja je Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č.148/2014. V rámci stratégie sú navrhnuté možné adaptačné opatrenia pre samosprávy, ktoré sú povinné zapracovať do svojich strategických a koncepcných materiálov a uvádzať do praxe.

Mestá SR podporili iniciatívu Európskej komisie: **Program EK Európsky týždeň mobility (ETM) 2014**. Kampaň za čistejšie ovzdušie – na podporu trvalo udržateľnej mobility v mestách organizovalo MŽP SR v spolupráci so SAŽP. Účast' zapojených miest oproti roku 2013 narástla viac ako dvojnásobne. Do kampane sa zapojilo **28 miest**: Banská Bystrica, Bardejov, Bratislava, Dubnica nad Váhom, Kolárovo, Komárno, Košice, Krásno nad Kysucou, Liptovský Mikuláš, Lučenec, Margecany, Martin, Moldava nad Bodvou, Nitra, Poprad, Prešov, Senica, Spišská Nová Ves, Svätý Jur, Šamorín, Tisovec, Tornaľa, Trebišov, Trnava, Turzovka, Zvolen, Želiezovce a Žilina.

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Základným územnoplánovacím dokumentom SR je **Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001**, ktorá bola aktualizovaná v roku 2010. Na úrovni regiónov majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR podporuje od roku 2006 každoročne obce poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií (ÚPD) obcí podľa zákona č. 226/2011 Z.z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Tabuľka 057 | Počet obcí a výška poskytnutých dotácií

Rok	Výška poskytnutej dotácie (eur)	Počet obcí
2006	33 194	7
2007	63 068	16
2008	232 357	32
2009	232 357	36
2010	170 000	24
2011	364 267	45
2012	468 398	103
2013	177 071,50	28

Zdroj: MDVaRR SR

Pre rok 2014 bola schválená dotácia pre 76 obcí vo výške 583 160,46 eur.

Tabuľka 058 | Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených územných plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov								
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bratislavský	73	7	14	12	13	10	15	4	13	18
Trnavský	251	20	41	65	56	40	27	27	25	43
Trenčiansky	276	11	18	28	12	16	18	21	16	20
Nitriansky	354	15	19	31	20	18	9	31	36	15
Banskobystrický	516	8	7	18	10	10	7	33	48	22
Žilinský	315	29	24	29	40	37	26	28	35	27
Prešovský	665	10	25	50	59	34	53	73	83	61
Košický	440	11	36	46	53	32	30	46	30	33
Spolu	2 890	111	184	279	263	197	185	263	286	239

Zdroj: MDVaRR SR

REGIONÁLNY ROZVOJ

Uznesením vlády SR č. 222/2014 bola schválená **Aktualizácia Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky**. Národná stratégia regionálneho rozvoja SR je základným strategickým dokumentom na podporu regionálneho rozvoja na národnej úrovni, ktorého cieľom je určiť komplexný strategický prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja na Slovensku do roku 2030.

Aktualizovaná národná stratégia vychádza z Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2012 – 2016, je v súlade s inými strategickými a koncepcnými dokumentmi, a to so Stratégiou Európa 2020, v oblasti politiky súdržnosti nadväzuje na Partnerskú dohodu na roky 2014 – 2020, v oblasti územného rozvoja je koordinovaná s Koncepciou územného rozvoja Slovenska a pod.

Dôvodom aktualizácie národnej stratégie bolo zosúladenie a prepojenie priorít národnej stratégie s prioritami stratégie Európskej únie v oblasti regionálnej politiky, pretrvávajúca hospodárska a finančná kríza, ale aj príprava nového programového obdobia 2014–2020. Ďalším dôvodom je, že predpokladané scenáre vývoja ekonomiky sa po kolapse finančných trhov a v čase ekonomickej krízy ukázali ako nereálne.

Hlavným cieľom aktualizácie bolo priebežné hodnotenie vývoja hospodárskych, sociálnych a environmentálnych politík regionálneho rozvoja na štátnej a regionálnej úrovni vyšších územných celkov za obdobie od prijatia v roku 2010 a súčasne aktualizácia s ohľadom na plnenie cieľov národnej stratégie, strategické dokumenty Európskej únie a SR prijaté po roku 2010. Ďalej vytvorenie lepších podmienok pre udržateľný hospodársky rast, zamestnanosť a životnú úroveň.

Aktualizácia národnej stratégie formuluje ciele, úlohy, priority a rozvojové aktivity v nadväznosti na Stratégiu Európa 2020, ktoré bude potrebné realizovať na zabezpečenie politiky udržateľného regionálneho rozvoja v SR, založeného najmä na raste ekonomickej výkonnosti a sociálnej súdržnosti.

Na úrovni jednotlivých samosprávnych krajov sú vypracované **programy hospodárskeho a sociálneho rozvoja**, ktorých cieľom je určiť prioritné smerovanie rozvoja celého regiónu vo všetkých strategických oblastiach, ktoré rozhodujúcim spôsobom vplyvajú na kvalitu života občanov, v súlade so záujmami ochrany životného prostredia, prírodného a kultúrneho dedičstva.

PAMIATKOVÝ FOND

Základ historických sídelných štruktúr v krajine predstavujú nehnuteľné kultúrne pamiatky. V roku 2014 oproti roku 2013 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnu- teľných) kultúrnych pamiatok.

Tabuľka 059 | Vývoj štruktúry nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP) podľa druhov

Druhové členenie KP*	1993	2000	2010	2013	2014
Pamiatky architektúry	6 999	7 515	8 408	9 079	9 255**
Pamiatky archeológie	344	340	407	433	446
Pamiatky histórie	1 478	1 397	1 399	1 415	1 422
Pamiatky historickej zelene	320	333	382	416	426
Pamiatky ľudovej architektúry	1 508	1 821	2 099	2 100	2 101
Pamiatky technické	423	451	520	593	607
Pamiatky výtvarné	660	818	1 603	1 752	1 862
Spolu	11 732	12 675	14 818	15 788	16 119

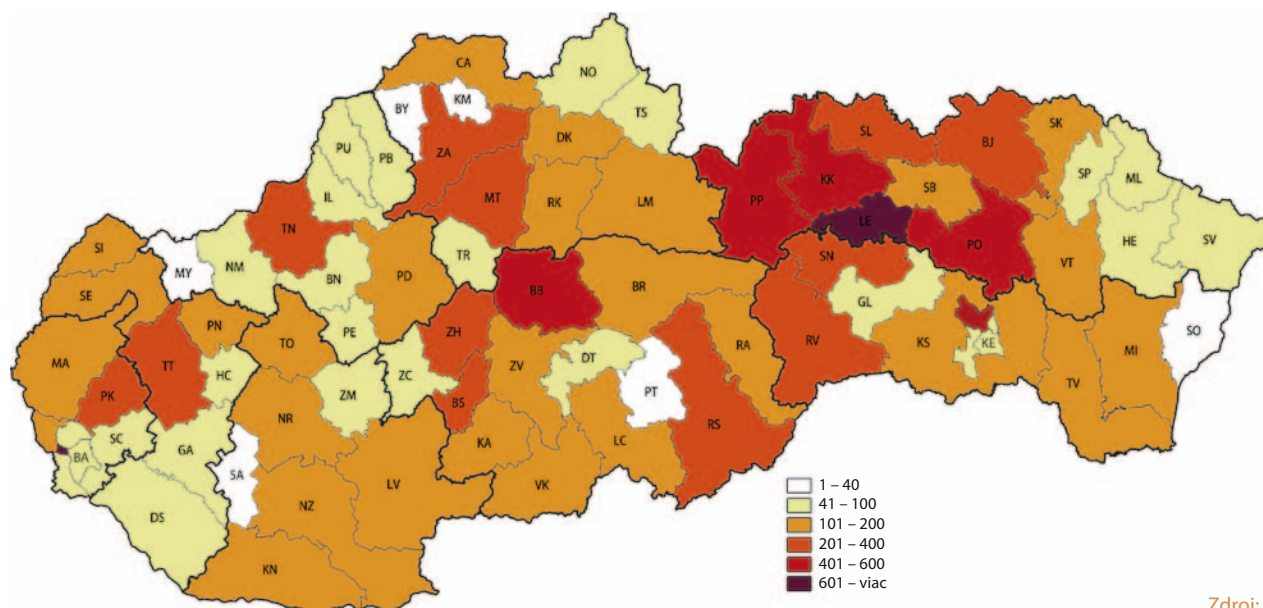
Zdroj: PÚ SR

* Uvádza sa počet pamiatkových objektov (PO), z ktorých pozostávajú NKP.

** Zarátané sú aj PO s primárnym druhovým určením U - „urbanizmus“ (88 PO).

K 31.12.2014 bolo evidovaných v SR **9 877 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok** (nárast o 42 oproti roku 2013), ktoré sú zložené zo **16 119 pamiatkových objektov** (nárast o 331). **Hnuteľných národných kultúrnych pamiatok** bolo **14 929** (nárast o 128), z toho 98 % je sakrálneho charakteru, a tie sú zložené z 34 079 pamiatkových predmetov (nárast o 590).

Mapa 020 | Prehľad počtu pamiatkových objektov podľa okresov SR

Zdroj: PÚ SR

Tabuľka 060 | Vývoj počtu hnutelných národných kultúrnych pamiatok (NKP)

	1993	2000	2010	2013	2014
Hnutelné národné kultúrne pamiatky	14 582	14 582	14 654	14 801	14 929

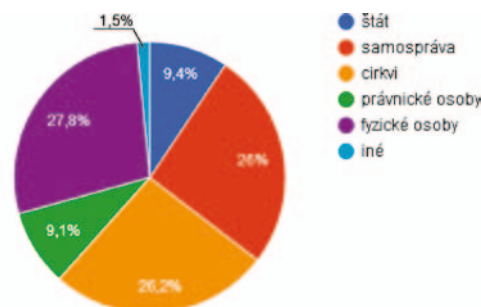
Zdroj: PÚ SR

Podľa literárnych prameňov bolo v SR asi 300 hradov. V súčasnosti z 9 877 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok je 100 hradov a 173 kaštieľov. V rámci pamiatkových objektov tvoriacich NKP sa k roku 2014 eviduje:

- 576 kaštieľov a kúrií
- 110 hradov
- 65 kláštorov
- 1 681 kostolov
- 1 125 ľudových domov
- 2 378 meštianskych domov
- 371 palácov a vil
- 28 prístenných plastiek (božia muka)
- 7 prístenných krížov a prístenných stĺpov
- 477 pamätných tabulí a pamätných miest
- 69 cintorínov (okrem prikostolných)
- 52 hrobov (individuálnych i spoločných)
- 53 hrobiek

V rámci právnej ochrany národných kultúrnych pamiatok bolo v roku 2014 vyhlásených 142 pamiatkových objektov, pričom zrušených bolo 23 PO.

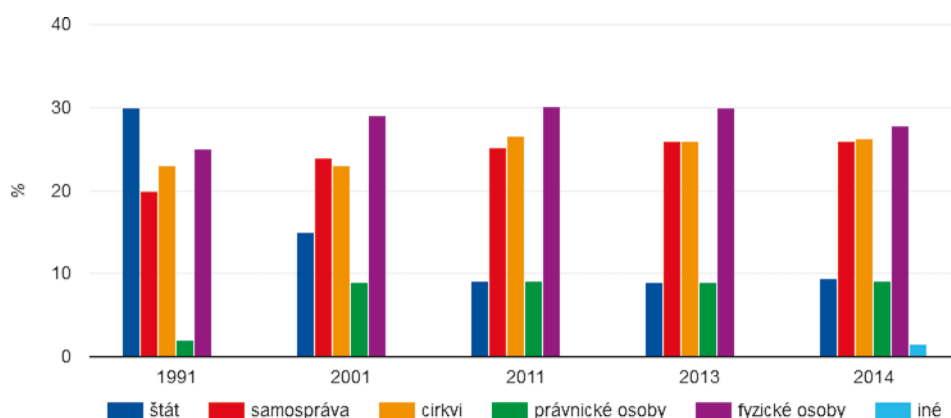
Graf 057 | Vlastnícka forma nehnuteľných NKP (2014)

Poznámka: Iné : 1,5 % tvoria PO s nevysporiadanými vlastnickými vzťahmi, príp. bez uvádzanej vlastníckej formy.

Zdroj: PÚ SR

Graf 058 | Vývoj vlastníckej formy nehnuteľných NKP

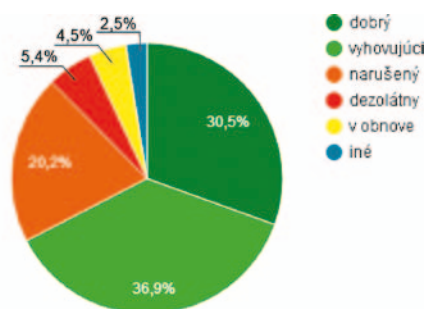

Zdroj: PÚ SR

Zmeny vlastníctva NKP v oblasti štátu, samosprávy a cirkví sú minimálne, najpočetnejšie sú zmeny vlastníctva v rámci

oblasti fyzických osôb (predaj – kúpa, darovanie, dedenie a pod.), čo je prirodzený vývoj.

Graf 059 | Stavebno-technický stav nehnuteľných NKP (2014)

Poznámka: Iné tvoria PO s iným stavebno-technickým stavom (fyzický zánik, obnovou strata pamiatkových hodnôt, alebo AG – neprezentovaná).

Zdroj: PÚ SR

Graf 060 | Vývoj stavebno-technického stavu nehnuteľných NKP

Zdroj: PÚ SR

Stavebno-technický stav PO v sumári dobrý-vyhovujúci, narušený-dezolátny a v obnove je za ostatných 5 rokov percentuálne štatisticky nemenný. Príčiny v pretrvávajúcom počte objektov v zlom stave sú najmä v ich zanedbanej údržbe a nevhodnom využívaní, resp. v nevyužívaní. Zásadná zmena v znížení počtu dezolátnych a narušených PO je možná rozšírením dotačných schém a zvyšovaním ich finančných kapacít, čo by umožnilo čerpať príspevky väčšiemu počtu vlastníkov NKP, ako aj možnosť ďalších bonusov pre vlastníkov, správcov a užívateľov NKP, napr. v daňovej oblasti. Ďalšou

z foriem je aj prísnejší štátny dohľad s väčším uplatnením represívnych prvkov (opatrenia na nápravu, finančné pokuty).

Okrem ochrany pamiatok – objektov ako solitérov je pamiatkový fond **chránený aj plošne** v pamiatkových územiach: pamiatkových rezerváciách (PR) a pamiatkových zónach (PZ). Pri PR (28), ani pamiatkovo chránených parkoch (70), nebola zaznamenaná oproti predchádzajúcemu roku žiadna zmena. V roku 2014 **pribudla 1 pamiatková zóna** (Lubochna – kúpele, Lubochňa, okr. Ružomberok), čím vzrástol ich počet na 83.

Tabuľka 061 | Mestské pamiatkové rezervácie (MPR)

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	Vyhlásenie	Počet KP
1. Banská Bystrica	18.5.1955	200
2. Banská Štiavnica	11.6.1950	191
3. Bardejov	11.6.1950	131
4. Bratislava	5.10.1954	264
5. Kežmarok	11.6.1950	256
6. Košice	2.2.1983	500
7. Kremnica	11.6.1950	116
8. Levoča	11.6.1950	339
9. Nitra	21.1.1981	23
10. Podolíneč	11.6.1991	63
11. Prešov	11.6.1950	257
12. Spišská Kapitula	11.6.1950	24
13. Poprad - Sp. Sobota	11.6.1950	89
14. Svätý Jur	23.5.1990	26
15. Štiavnické Bane	15.8.1995	20
16. Trenčín	11.9.1987	112
17. Trnava	11.9.1987	139
18. Žilina	11.9.1987	58

Zdroj: PÚ SR

Tabuľka 062 | Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (PRLA)

Historické sídelné štruktúry		
Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	Vyhlásenie	Počet KP
1. Brhlovce	14. 9. 1983	25
2. Čičmany	26. 1. 1977	36
3. Osturňa	3. 10. 1981	135
4. Plavecký Peter	23. 5. 1990	28
5. Podbiel	14. 9. 1977	56
6. Sebechleby	21. 1. 1981	89
7. Špania Dolina	10. 1. 1979	83
8. Veľké Leváre	21. 1. 1981	25
9. Vlkolíneč	26. 1. 1977	73
10. Ždiar	14. 9. 1977	183

Zdroj: PÚ SR

Na obnovu národných kultúrnych pamiatok bolo v roku 2014 pre **1 063 projektov** poskytnutých prostredníctvom príspevkov MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu **Obnovme si svoj dom** celkovo cez **5,5 mil. eur**. Program predstavuje komplexný rozvojový program zame-

raný na podporu obnovy národných kultúrnych pamiatok. Umožňuje systémovú podporu obnovy NKP v jednotlivých fázach procesu ich záchranu, obnovy, prezentácie a interpretácie či už ako solitérov, alebo súčasti osobitne chránených lokalít.

Tabuľka 063 | Príspevky MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu "Obnovme si svoj dom"

	1993	2000	2005	2010	2013	2014
Počet projektov	57	143	323	317	503	1 063
Celková výška grantov (eur)	4 065 923	761 800	3 141 738	4 637 615	*19 698 297	5 571 997

Zdroj: PÚ SR

Pozn.: hodnoty v rokoch 1993 a 2000 sú prepočítané z Sk konverzným kurzom 30,1260.

* Nárast príspevkov MK SR na obnovu súvisí s ušetrenými prostriedkami zo štátneho rozpočtu, ktoré sa štát rozhodol investovať do obnovy NKP. Súvisí to aj so spoluprácou MK SR s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré zabezpečilo zamestnanie dlhodobo nezamestnaných pri pomocných prácach na obnove hradov.

V roku 2014 bol s účinnosťou od 1.7.2014 **novelizovaný zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu** v znení neskorších predpisov a vyhláška k zákonu. **Vyhodnotená bola Konceptia ochrany pamiatkového fondu za roky 2012 – 2014**, aktualizovaná jej prílohová časť a pripravená na rokovanie vlády SR.

V septembri 2014 sa už tradične konali **Dni európskeho kultúrneho dedičstva**, ktoré sa aj v SR realizujú z iniciatívy

Rady Európy každoročne od roku 1991. Ich cieľom je prostredníctvom množstva aktivít a projektov pripomínať širokej verejnosti význam a bohatstvo európskeho kultúrneho dedičstva. Garantom podujatia je ministerstvo, národným koordinátorom podujatia je Združenie historických miest a obcí Slovenska, spoluorganizátormi sú Slovenské národné múzeum, Pamiatkový úrad SR a hostiteľské mesto otváracieho ceremoniálu (v roku 2014 Poprad).

GEOPARKY

Geopark je územím vedeckej dôležitosti nielen z geologického aspektu, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť vrátane vzdelávania, môže byť významným aspektom pre miestny ekonomický rozvoj, pretože prispieva k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu, pričom jeho funkčnosť je autonómna. Takto sa stáva priamym nástrojom pre vznik širokého spektra činností, ktoré sú v súčasnosti akceptované pod termínom geoturizmus, reprezentujú novú formu kultúrno-environmentálnej turistiky.

Podpora budovania geoparkov v SR bola v roku 2014 implementovaná v zmysle **Koncepcie geoparkov v SR**, schválenej uznesením vlády SR č. 740/2008 a **Správy o realizácii Koncepcie geoparkov v SR** schválenej uznesením vlády SR č. 608/2012. Nosnou aktivitou na národnej úrovni v roku 2014 bolo **vypracovanie návrhu Aktualizácie koncepcie geo-**

parkov v SR prostredníctvom expertnej skupiny zloženej zo zástupcov existujúcich geoparkov, odbornej a akademickej sféry a vlády SR. Dôvodom jeho vypracovania bola potreba prekategORIZOVANIA národných geoparkov, určenie kritérií používania termínu geopark, integrácia existujúcich geoparkov do **Siete geoparkov SR** podľa vzoru ostatných európskych krajín a vytvorenie aktuálneho modelu financovania, prevádzkovania a budovania geoparkov v SR. **V roku 2014** boli na území SR manažované **tri územia národných geoparkov**:

- Banskobystrický geopark,
- Banskoštiavnický geopark,
- Novohradský geopark s medzinárodným názvom Novohrad – Nógrád Geopark (člen Siete európskych geoparkov a Siete globálnych geoparkov).

Aktivita v územiach boli sústredené na budovanie manažérskych štruktúr, marketing, medzinárodnú spoluprácu, budovanie infraštruktúry, implementáciu vlastných stratégií, monitoring, realizáciu projektov, vzdelávanie a súťaže (napr. Týždeň európskych geoparkov v Novohradskom geoparku). Informácie o geoparkoch v SR sú dostupné na www.geopark.sk.

MEDZINÁRODNÉ ASPEKTY MANAŽMENTU KRAJINY

EURÓPSKY DOHOVOR O KRAJINE

Európsky dohovor o krajine (EDoK) je jedným z **dohovorov Rady Európy**, ktorého **cieľom** je celkové posilnenie významu krajiny, jej starostlivosti (ochrany, manažmentu, plánovania) v rozhodovacích procesoch a v medzinárodnej spolupráci. Členské štáty ním ustanovili nástroj zameraný na dosiahnutie udržateľného rozvoja, založeného na vyvážených a harmonických vzťahoch medzi sociálnymi potrebami, hospodárskou činnosťou a životným prostredím.

EDoK bol **prijatý** vo Florencii 20. októbra 2000, **účinnosť** nadobudol 1. marca 2004, kedy ho ratifikovalo 10 členských krajín. K 31. decembru 2014 k dohovoru **pristúpilo 40 členských krajín**, z ktorých ho 38 ratifikovalo a tým následne vstúpil do platnosti.

Vláda SR svojim uznesením č. 201/2005 vyslovila súhlas s podpisom EDoK. Dohovor bol podpísaný 30. mája 2005 a ratifikovaný 9. augusta 2005. Dohovor **v SR vstúpil do platnosti** 1. decembra 2005.

Kompetentným orgánom pre koordináciu plnenia záväzkov a spolupráce s dotknutými rezortmi v rámci implementácie EDoK v SR je **MŽP SR**. **Výkonnou zložkou** za rezort MŽP SR v procese implementácie dohovoru je **SAŽP**.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2014

Podpora implementácie EDoK v SR vychádza z Programu implementácie EDoK v SR prijatého v roku 2006, ktorý je orientovaný do štyroch hlavných pilierov: **inštitucionálna podpora, propagácia, spolupráca a odborná podpora**.

Súčasťou implementácie je i manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**. Ide o motivačný nástroj pre kontinuálnu podporu starostlivosti o všetky typy krajiny a ocenenie príkladných snáh o dosiahnutie naplnenia spoločných záväzkov v procese implementácie EDoK. Prvýkrát bola udelená v roku 2009, SR ako zmluvná strana dohovoru pristúpila k udeľovaniu **Ceny Slovenskej republiky za krajinu** (Cena) v roku 2010.

Cena sa udeľuje na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny v dvojročnom cykle. Jej organizáciou je poverený národný koordinátor – SAŽP.

V poradí **3. ročník** Ceny bol vyhlásený 26. marca 2014 pri príležitosti Informačného dňa EDoK. Na Cenu bolo **v roku 2014 nominovaných šesť projektov**:

- obec Dravce s projektom Revitalizácia krajiny a protipodňové opatrenia,
- obec Horný Tisovník s projektom Obnova historickej pamäte miesta,
- občianske združenie Priatelia trstenskej prírody s projektom Revitalizácia meandra Starého Hornádu,
- nezisková organizácia ProPolis s projektom Kolookruh Slňava – rekreačno-náučný okruh,
- obec Liptovská Teplička s projektom Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr,
- občianske združenie TRIPTYCH s projektom Hidepark Nitra – revitalizácia priestoru pre kultúrne aktivity.

Laureátom Ceny SR za krajinu 2014 sa stala **obec Liptovská Teplička** s projektom **Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr**. Projekt bol zameraný na obnovu a zachovávanie historických krajinných štruktúr – terasových poličok, ako charakteristických črt krajiny v horských prírodných podmienkach prostredníctvom efektívnych manažmentových opatrení. Okrem laureáta ceny odborná komisia udelila aj **dve osobitné uznanie**. Občianske združenie Priatelia trstenskej prírody získalo uznanie za pochopenie hodnoty krajiny, environmentálne zaktivizovanie komunity a revitalizáciu krajiny prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít. Druhé osobitné uznanie získala obec Horný Tisovník za znovuobjavenie historickej pamäte, identity a symbolov miesta v krajine prostredníctvom čítania odkazu minulosti (www.cenazakrajinu.sk).

V dňoch 10.-12. júna 2014 sa vo Wroclawi uskutočnilo slávnostné **odovzdávanie Ceny Rady Európy za krajinu 2013**. Cena bola odovzdaná Asociácii krajinárskych parkov Dolného Sliezska, Poľsko, za projekt Ochrana ekologických hodnôt v údolí rieky Szprotawa. Na podujatí bol prezentovaný aj laureát Ceny SR za krajinu 2012 – Čiernohronska železnica n.o. s projektom Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohronskej železnice.

V zmysle EDoK je významnou potrebou pre celú Európu **zachovať rozmanitosť európskych krajín** ako hodnôt spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva. Aj preto bolo v roku 2014 v zmysle značky **Európske dedičstvo** (t. j. najväčšie časti krajiny, ktoré majú národný až európsky/svetový význam), **zhodnotené** formou **krajinársko-montanistickej štúdie územie Novej Bane**, špecifickej banskej krajiny. Riešené územie bolo koncom 14. storočia zaradené do zväzu siedmich stredoslovenských banských miest.

V rámci podpory implementácie EDoK a výmeny poznatkov v procese starostlivosti o krajinu v SR sa v roku 2014 uskutočnilo **viacero odborných podujatí**. 26. marca 2014 sa konal v poradí už 6. ročník **Informačného dňa EDoK**, s podtitulom „Ako vplyvame na pozitívne zmeny v krajine?“. V dňoch 3.-4. marca 2014 sa uskutočnil seminár „Príbeh

krajiny Zlatej cesty", ktorý bol zameraný na definovanie prírodných a krajinotvorných zaujímavostí v krajine Zlatej cesty a ktorý organizovalo Balnea Cluster Dudince a občianske združenie Zlatá cesta. Nosným odborným podujatím bol 18. ročník konferencie **KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA** pod názvom **Krajina – starostlivosť, manažment a plánovanie**. Konferencia sa konala v dňoch 20.-21. mája 2014.

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE A TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI KARPÁT

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát. Dočasný sekretariát Karpatského dohovoru (ISCC) je od roku 2004 spravovaný Programom OSN pre životné prostredie so sídlom vo Viedni, ktorého hosťiteľom je Rakúsko.

V roku 2014 sa uskutočnilo niekoľko prípravných rokovaní Implementačnej komisie dohovoru a 4. zasadnutie konferencie zmluvných strán dohovoru COP4 (Mikulov, ČR, 24.-26.9.2014), kde bol okrem iného prijatý revidovaný Strategický akčný plán pre Protokol o ochrane a trvalo udržateľnom využívaní biologickej a krajinnej diverzity, Strednodobá stratégia Karpatskej sústavy chránených území, Strategický akčný plán pre implementáciu Protokolu o trvalo udržateľnom hospodárení v lesoch, Stratégia pre rozvoj trvalo udržateľného cestovného ruchu v Karpatoch, Strategická agenda pre adaptáciu na klimatickú zmenu v karpatskom regióne a Protokol o trvalo udržateľnej doprave. Zasadala Pracovná skupina dohovoru pre adaptáciu na klimatickú zmenu, v Bratislave boli zorganizované zasadnutia Pracovnej skupiny pre kultúrne dedičstvo a tradičné znalosti a Pracovnej skupiny pre trvalo udržateľný cestovný ruch. Ďalšie zasadnutie tejto pracovnej skupiny sa uskutočnilo v Belehrade v Srbsku. Uskutočnili sa tiež konzultácie k príprave nového projektu

na podporu ekologickej konektivity v Karpatoch na sekretariáte Karpatského dohovoru vo Viedni a počas COP4 v Mikulove. Zabezpečená je komunikácia s iniciatívou Veda pre Karpaty (S4C).

Zabezpečená bola účasť na zasadnutiach Riadiaceho výboru Karpatskej sústavy chránených území CNPA (20.2.2014, Praha, ČR; 12.6.2014, Poiana Brașov, Rumunsko), podporovaná bola činnosť koordinačnej jednotky CNPA a konzultované boli návrhy na fungovanie CNPA a koordinačnej jednotky v SR a pripomienkované boli súvisiace dokumenty. Boli zaslané podklady pre aktualizáciu mapy CNPA. Organizačné útvary ŠOP SR sa podieľali na príprave a realizácii kampane ku Dňu karpatských parkov. Zapojili do vyplňania dotazníka „The Carpathian Network of Protected Areas questionnaire“ pri prieskume potrieb a požiadaviek správ chránených území. Realizovaná bola komunikácia s Alpskou sústavou chránených území ALPARC.

SVETOVÉ DEDIČSTVO

Svetové dedičstvo (SD) predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice a je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku. Vyvrcholením úsilia pri vytváraní ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva bolo prijatie **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** (ďalej len „Dohovor“) na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý SR ratifikovala 15.11.1990.

Lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva

Na **38. zasadnutí Výboru svetového dedičstva**, ktoré sa konalo v júni 2014 v Dauhe (Katar), bolo zapísaných 26 nových lokalít, z toho 21 kultúrnych, 4 prírodné, 1 zmiešaná a 4 lokality mali rozšírené územie SD. Zoznam SD tak k roku 2014 obsahoval **1 007 lokalít** celého sveta zo **161 členských štátov** Dohovoru.

Tabuľka 064 | Počty lokalít svetového dedičstva

	2013	2014
Počet lokalít celého sveta	981	1 007
z toho kultúrnych	758	779
prírodných	193	197
zmiešaných	30	31

Zdroj: PÚ SR

Zo SR nebola v roku 2014 zapísaná do Zoznamu SD **žadana lokalita**. Celkovo je do Zoznamu v rámci SR zapísaných **sedem lokalít**. Sú to:

v rámci kultúrneho dedičstva

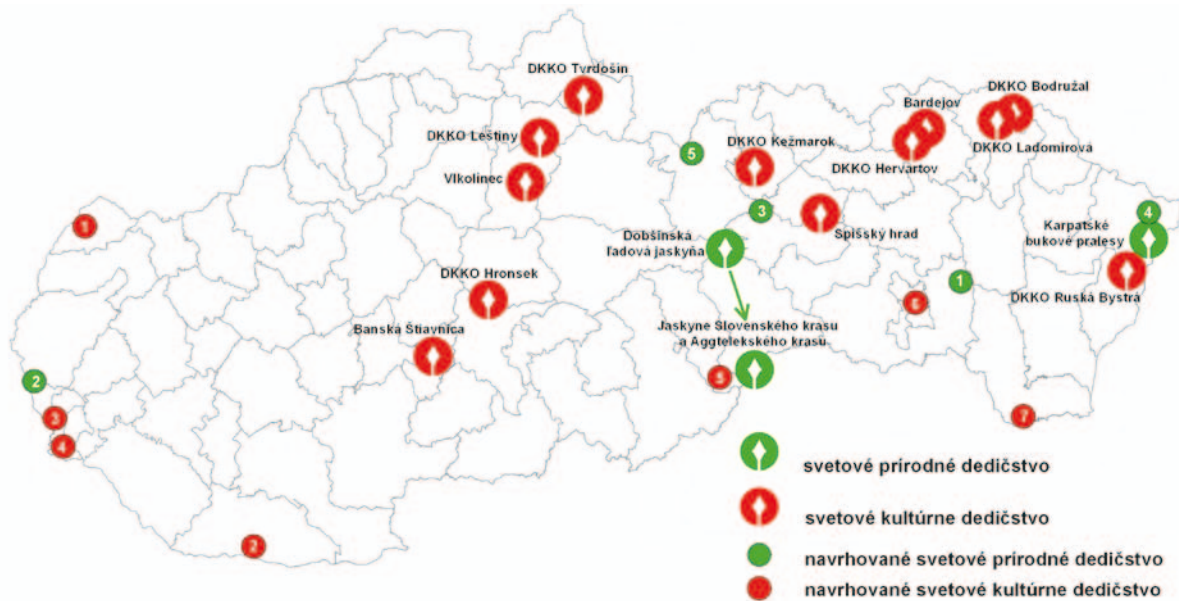
- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry **Vlkolíneec**, miestna časť Ružomberka, aj s ochranným pásmom (Cartagena, 1993)
- **Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky okolia** (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre), (Cartagena, 1993); rozšírenie o územie pamiatkovej rezervácie Levoča – historické jadro Levoče a dielo Majstra Pavla v roku 2009, vrátane ochranného pásma
- **Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia** (Banská Štiavnica, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilja; najmä 23 vodných nádrží – tajchov), (Cartagena, 1993)

- **Bardejov** – mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom, vrátane židovského suburbia (Cairns, 2000)
- **Drevené kostoly** slovenskej časti Karpatského oblúka (drevené kostoly – Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronsek – vrátane zvonice, Bodružal, Ladomirová, Ruská Bystrá) a ich ochranné pásma (Quebec, 2008).

v rámci prírodného dedičstva

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla **Dobšinská ľadová jaskyňa** vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000),
- **Karpatské bukové pralesy** (10 pralesov; Christchurch, 2007) a **staré bukové lesy Nemecka** (5 pralesov; rozšírenie v roku 2011), spoločná lokalita s Ukrajinou a Nemeckom. Zo SR ide o 4 lokality: Stučica – Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Mapa 021 | Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo

DKKO – Drevené kostoly slovenskej časti Karpatského oblúka

Zdroj: SAŽP

Lokality navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva

Medzi navrhované lokality, príp. zaradené do výberu na nomináciu do SD k roku 2014 patria:

v rámci kultúrneho dedičstva

1. **Pamiatky Veľkej Moravy**: Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch (spoločne s Českom)
2. **Pevnostný systém** na sútoku riek Dunaja a Váhu v **Komárne – Komárome** (spoločne s Maďarskom)
3. **Pamätník Chatama Sófera** (Bratislava)

4. **Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji – Dunajský Limes na Slovensku (rozšírenie územia svetového dedičstva Hranice Rímskej ríše o Rímsky vojenský tábor v Iži a Bratislave – Rusovciach) (predpokladaný spoločný návrh s Rakúskom a Maďarskom)
5. **Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (predpokladaný spoločný návrh s Maďarskom)
6. **Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice**
7. **Tokajská vinohradnícka oblasť**, súbor vinohradníckych pivníc (Černov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Černochovo, Bara, Viničky; pričlenenie k schválenej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku).

v rámci prírodného dedičstva

1. Gejzír v Herľanoch
2. Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom)
3. Krasové doliny Slovenska (doplnenie návrhu Rokliny Slovenského raja)
4. Mykoflóra Bukovských vrchov
5. Prírodné rezervácie Tatier (predpokladaný spoločný návrh s Poľskom)
6. Originálne lúčne pasienky na Slovensku

Tabuľka 065 | Porovnanie počtu lokalít SD s okolitými krajinami (2014)

Krajina	Počet lokalít SD (kultúrne + prírodné)
Slovensko	5 + 2
Česko	12 + 0
Poľsko	13 + 1
Maďarsko	7 + 1
Rakúsko	9 + 0
Ukrajina	6 + 1

Zdroj: UNESCO

Výsledky pravidelného monitoringu svetového dedičstva boli premietnuté do tzv. **Periodických správ** sekcie I. o implementácii Dohovoru členskými štátmi a Sekcie II. o stave zachovania jednotlivých lokalít svetového dedičstva pre Centrum svetového dedičstva v Paríži, ktoré sa zasielajú každých 6 rokov. Správy za SR boli zaslané prostredníctvom tzv. Focal Points v júli 2014, osobitne za prírodné a kultúrne dedičstvo.

Pamiatkový úrad SR v spolupráci s Medzinárodným kultúrnym centrom v Krakove a ostatnými krajinami V4 už 6. rok

organizoval podujatie **Letná škola (LŠ) Manažment svetového kultúrneho dedičstva UNESCO vo Vyšehradských krajinách**, ktorého cieľom je skvalitnenie riadenia lokalít svetového kultúrneho dedičstva v krajinách V4. V roku 2014 sa LŠ konala v Krakove a v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva v Českej republike (Olomouc, Telč, Žďár nad Sázavou, Třebíč) a bola zameraná na otázky spojené s implementáciou Dohovoru. Problematika zachovania hodnôt svetového dedičstva slúži aj ako modelová situácia pri riešení problémov zachovania kultúrneho dedičstva všeobecne. Projekt je iniciatívou stretnutí ministrov kultúry krajín V4.